

”

Det går inte att berätta för någon på riktigt

COVID-19-PANDEMINS PÅVERKAN PÅ
PERSONER SOM UTSATTS FÖR SEXUELLT VÅLD

Storasyster

**”Det går inte att berätta
för någon på riktigt”**

Producerad av Storasyster 2020
Copyright © Storasyster 2020

Rapportförfattare: Linnéa Hall
Grafisk formgivning: Ca/Bom och
Saga Åkerman, Storasyster

Storasyster
Warfvinges väg 26
112 51 Stockholm

foreningenstorasyster.se

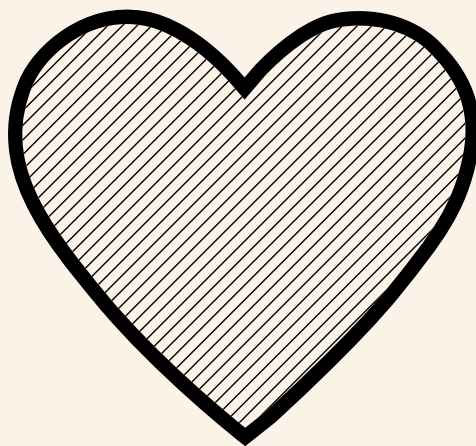

Innehåll

TACK	4
STORASYSTER	5
SAMMANFATTNING	6
INLEDANDE ORD	7
BAKGRUND	8
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	9
FRÅGESTÄLLNINGAR	10
RESULTAT	11
ÖVERGRIPANDE INFORMATION OM RESPONDENTERNA	11
UTSATTHET FÖR VÅLD	11
PSYKISKT MÅENDE	12
TILLGÅNG TILL PROFESSIONELLT STÖD	14
COVID-19-PANDEMINS PÅVERKAN PÅ STORASYSTERS STÖDVERKSAMHET	16
SLUTSATSER	17
FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER	18
REFERENSLISTA	21

Tack

Till samtliga respondenter som delat med sig av sina erfarenheter och sin utsatthet.

Storasyster

Storasyster är med våra 140 volontärer Sveriges största stödorganisation för den som utsatts för sexuella övergrepp. Vi tar årligen emot över 2 500 personer som annars inte skulle haft någon att vända sig till. Vi tar emot alla oavsett könsidentitet från 13 år och uppåt som utsatts för våldtäkt eller andra sexuella övergrepp. Vi erbjuder även stöd till anhöriga.

Storasyster har hela Sverige som upptagningsområde och arbetar aktivt för att förebygga sexuellt våld inom tre fokusområden: förebyggande, stödjande och opinionsbildande.

Vi erbjuder stöd genom:

- mejl- och chattjour
- chattsystrar/chattbröder (stödperson online)
- juridisk rådgivning
- medföljning
- samtalsmottagning med stöd och traumabearbetning enskilt eller i grupp

Vi erbjuder även föreläsningar kring sexuellt våld för att bidra till kunskapshöjning och opinionsbildning i syfte att öka medvetenheten och minska tabu kring ämnet. Storasyster publicerar löpande rapporter på området och har även tagit fram söktjänsten *stödefterövergrepp.se* där vi listar verksamheter som kan ge stöd till vår målgrupp samt webbplatsen *låtossprataomsex.nu* till stöd för personer som upplever sexualitetsproblematik till följd av sexuellt våld.

Storasyster grundades 2012 och drevs under två år helt på ideell basis. Idag har vi åtta anställda på vårt kansli i Stockholm.

Vi får stöd från bl.a. Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten, Brottsövermyndigheten, Postkodsstiftelsen, Stockholms stad och Region Stockholm.

Storasyster tilldelades Kvinnofridspriset 2019 av Operation Kvinnofrid.

Sammanfattning

Storasyster har samlat in kunskap om covid-19-pandemins påverkan på personer som utsatts för sexuellt våld genom en enkätstudie. Enkäten var öppen för svar under fyra veckor i april och maj 2020. Svaren från 165 respondenter inkluderas i denna rapport. De flesta som besvarade enkäten var tjejer och kvinnor under 35 år som inte identifierade sig som transpersoner. De flesta uppgav heterosexualitet eller bisexualitet som sexuell läggning. Majoriteten hade arbete eller studier som sysselsättning.

Enkätstudien har inte kunnat fånga upp pågående utsatthet för sexuellt våld men samtliga respondenter hade erfarenhet av sexuella övergrepp sedan tidigare. En femtedel av respondenterna uppgav även att de utsatts för någon annan typ av våld under de senaste fyra veckorna - vanligast var att ha varit utsatt för psykiskt våld. Vad vi däremot har kunnat samla in kunskap om är covid-19-pandemins påverkan på det psykiska måendet hos utsatta för sexuellt våld. Runt 50 procent av respondenterna uppgav att symtom som stress, ångest, oro, fysiska reaktioner, nedstämdhet/depression och sömnproblem hade ökat eller förvärrats under de senaste fyra veckorna.

I studien ville vi också samla in information om utsattas tillgång till stöd under pandemin. Även om var tredje respondent hade stöd sedan tidigare beskrev de att covid-19-pandemin hade påverkat tillgången till det etablerade stödet. Förändringarna kunde handla om avbokade besök pga misstänkta covid-19-symptom eller att stödet gått över till video- eller telefonsamtal. Drygt hälften av respondenterna hade inte sökt stöd under de senaste fyra veckorna. Flertalet av dessa uppger att de sökt men inte fått stöd, att det är väntetid för att få stöd eller att de inte visste vart de skulle vända sig. Ett antal respondenter uppgav skam- eller skuld känslor som anledning till att inte söka stöd.

Den förvärrade psykiska ohälsan i kombination med den begränsade tillgången till stöd under pandemin bör betraktas som ett tecken på en försämring av situationen för vår målgrupp. Storasyster föreslår bland annat en utredning av hur tillgången till stöd för personer som utsatts för sexuellt våld har tillgodosetts under pandemin. Vi ser även vikten av tillgänglighet till vård och stöd i icke-akuta skeenden samt att det är centralt att förstärka och samordna de insatser som riktas till utsatta under krisen. Att folkbilda utifrån kunskapsområdet sexuellt våld och att yrkesverksamma uppmärksammar och frågar utsatta om övergrepp är en nyckel i ett förbättrat stöd för utsatta. Skolans och arbetsgivares ansvar för utsattas hemsituation under pandemin anser Storasyster också behöver lyftas fram i sammanhanget av covid-19-krisen. Digitala övergrepp har ökat under krisen och det behöver säkerställas att polisen har tillräckliga resurser för att upptäcka och utreda sexualbrott som begås digitalt.

Inledande ord

Sjukdomen covid-19 och den kris som pandemin bär med sig har drabbat samhällets alla områden. Personer som utsätts för sexuellt våld var redan innan krisen en mycket utsatt grupp. Majoriteten av de som utsätts är kvinnor och tjejer, och de flesta som utsätter någon för sexuellt våld är män eller killar. Sexuellt våld är inte bara en del av politikområdet att bekämpa och förebygga mäns våld mot kvinnor utan inryms också i ett arbete för en jämställd hälsa. För gruppen som utsätts för sexuellt våld är den psykiska ohälsan stor, och tillgången till vård och stöd är bristfällig och varierar mycket beroende på var i landet man bor.

Enligt Brottsförebyggande rådet anmäldes det år 2019 strax under 23 200 sexualbrott i Sverige, varav 8 818 rubriceras som våldtäkt. Det är få som utsätts för sexuellt våld som polisanmäler dessa brott. Enligt den Nationella Trygghetsundersökningen från 2017 är det endast 11 procent anmäler brotten de varit utsatta för. Många av dem som Storasyster stöttar har aldrig tidigare berättat för någon om sin utsatthet för sexuellt våld. Att känna skam- och skuld känslor efter att ha blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp är inte heller ovanligt, vilket kan påverka det psykiska måendet negativt. Utsatta vittnar också om allvarlig psykisk ohälsa i form av suicidtankar som symptom på övergrepp - så många som 32 procent uppgav denna reaktion i Storasysters enkätstudie "5 211 röster om sexuellt våld" (2019).

I denna rapport har Storasyster valt att undersöka vår målgrupps situation under covid-19-pandemin. Vi ville genom en enkätstudie titta på hur utsatta personers psykiska mående påverkas av ökad isolering och av begränsningar i rörelsefriheten, och hur tillgången till vård och stöd sett ut för denna grupp. Storasyster arbetar oupphörligen med att förbättra situationen för utsatta och att värna om vår målgrupps demokratiska rättigheter. Vår förhoppning är att denna rapport ska sätta ljuset på pandemins påverkan på de som utsätts för sexuellt våld.

Sexuellt våld är ett tydligt jämställdhetsproblem och utgör ett hinder för att uppnå säkerhet för kvinnor och flickor. Storasyster vill med denna rapport också framföra förslag på åtgärder som vi ser som nödvändiga för att förbättra utsattas mående under krisen men också i pandemins efterverkningar. Detta ser vi som centralt för att kunna uppnå Storasysters vision om ett jämställt samhälle fritt från sexuellt våld.

Cecilia Bødker Pedersen

Verksamhetschef

Bakgrund

FN:s utvecklingsprogram (UNDP) uppskattar att under de senaste tolv månaderna har 243 miljoner kvinnor och flickor i åldern 15-49 år utsatts för fysiskt eller sexuellt våld av en partner.¹ Det är en siffra som globalt sett kan tänkas öka i och med covid-19-pandemins sociala och ekonomiska effekter på både individer och samhället. Enligt UNDP bidrar redan existerande könsstereotypa normer och ojämställdhet, i kombination med pandemins effekter, till att mäns våld mot kvinnor ökar.² Pandemin innebär även isolering och begränsade sociala kontakter vilket särskilt påverkar kvinnor och flickor som utsätts för mäns och killars våld i en nära relation eller i familjen.

Mäns våld mot kvinnor ökar i alla typer av samhällskriser. I och med att stora delar av samhällets funktioner stängs ner, och att fler kvinnor och flickor tvingas tillbringa mer tid hemma med sina förövare, har mäns våld mot kvinnor ökat med 30-50 procent inom EU.³ I Frankrike ökade exempelvis andelen anmälningar av mäns våld mot kvinnor med över 30 procent under en enstaka vecka i mars månad.⁴ Kvinnors och flickors utsatthet för digitalt våld, i chattrum och i olika spelplattformar, har också under denna tidsperiod ökat.⁵ En ny studie från Karolinska Institutet visar att sexuella övergrepp mot barn över nätet har ökat kraftigt under krisen. Enligt studien har barn en större närvaro på nätet samtidigt som fler förövare är aktiva online och tar del av övergreppsmaterial på barn, på bl.a Darknet (som är en krypterad del av internet där användare och ip-adresser är anonyma).⁶

Barnrättsorganisationen Bris rapporterar också om en ökning av barns utsatthet i hemmet och att barns tillgång till stöd blivit mer otillgängligt under krisen.⁷ För många barn är skolan en trygg plats, särskilt om barnet utsätts för våld i sin hemmiljö. Under våren har Bris sett en ökning av samtal om våld med 50 procent jämfört med genomsnittlig månad under 2019.⁸

Mikamottagningen, som arbetar med att stötta personer som har sex mot ersättning, rapporterar om en ökad våldsutsatthet för personer i prostitution under covid-19-utbrottet. De ser att färre köper sex vilket leder till att personer som säljer sex tvingas ta emot sexköpare som de annars skulle sagt nej till.⁹ Den ekonomiska aspekten av pandemin, där många förlorar sina arbeten, har bidragit till att fler kvinnor sökt sig till prostitution, menar organisationen Talita som hjälper kvinnor ur prostitution, pornografi och människohandel.¹⁰ Polisen har också sett en ökning av antalet sexannonser på nätet men har svårt att säga om det går att koppla till pandemin.¹¹

Möjligheten att söka hjälp och stöd med anledning av att utsättas för olika typer av våld blir för många högst begränsad under Covid-19-pandemin.¹² I en svensk kontext har utsattas stödkontakter online ökat samtidigt som vissa verksamheter som möter utsatta rapporterar ett minskat söktryck, exempelvis från kvinnor som har behov av plats på skyddade boenden. Enligt Unizon, som samlar 130 kvinno-, tjej- och ungdomsjourer, har söktrycket ökat mellan 20 och 40 procent jämfört med tiden innan corona-krisen, och det gäller främst stödkontakter via

¹UNDP (2020), *Gender Based Violence and Covid 19*

²ibid

³European Women's Lobby (2020), *4 reasons why the new Gender Equality Strategy (2020-2025) is key in responses to the COVID-19 crisis and its aftermath*

⁴European Institute for Gender Equality (2020), *Covid-19 and gender equality*

⁵UN Women (2020), *Explainer. How Covid-19 impacts women and girls*

⁶Svt (2020-05-11), *Ny studie: Sexuella övergrepp mot barn ökar kraftigt i coronapandemins spår*

⁷Bris (2020-04-02), *Lägesbild från Bris under coronakrisen*

⁸Sveriges Radio (2020-06-11), *Elever vill ha skolorna öppna under pandemin*

⁹Svt (2020-05-27), *Minskat antal sexköpare under coronakrisen: "Färre tjänsteresor och mässor"*

¹⁰Svt (2020-05-09) *Polisen: Fler sexannonser under coronapandemin*

¹¹ibid

¹²World Health Organization (2020), *COVID-19 and violence against women. What the health sector/system can do*

¹³Aftonbladet (2020-04-21), *Coronatryck mot tjej- och kvinnojourer*

¹⁴Aftonbladet (2020-04-06), *Våldet mot kvinnor ska stoppas med kodord*

chatt.¹³ Roks, som också är en riksorganisation för kvinno- och tjejjourer i Sverige, ser att samtalen till jourerna har minskat under corona-krisen.¹⁴

På Akutmottagningen för våldtagna på Södersjukhuset i Stockholm har patientbesöken minskat under denna tidsperiod, berättar Anna Möller som är överläkare och medicinskt ledningsansvarig läkare.¹⁵ På akutmottagningen tar de emot personer som utsatts för sexuellt våld under den senaste månaden, främst personer som varit utsatta i sociala sammanhang och inte personer som utsätts i nära relation, förklarar Möller. Eftersom samhällets restriktioner påverkar möjligheten att ses i sociala sammanhang kan detta tänkas minska utsattheten i dessa situationer. En annan möjlig förklaring är att utsatta personer i mindre utsträckning söker akut sjukvård under pandemin.

Under våren 2020 publicerade Sveriges Kommuner och Regioner en nationell kartläggning över den vård som erbjuds personer som utsatts för sexuella övergrepp. Kartläggningen visade på att vårdens bemötande av utsatta behöver stärkas, bland annat genom ökad kunskap om att fråga om våldsutsatthet men också kring hanteringen av utsatta och deras erfarenheter.¹⁶

Tillgängligheten i icke-akuta vården behöver förbättras och det behöver tydliggöras vilken vård som finns för personer som blivit utsatta för sexuellt våld, utöver den vård som erbjuds inom akutsjukvården.¹⁷ Kartläggningen visar på att den offentliga vården som riktas till personer som utsatts för sexuellt våld har flertalet brister vilket Storasyster ser som mycket oroande. I tider av kris, och i krisens efterverkningar, riskerar utsatthet för våld att öka och det finns indikationer på att måendet hos vår målgrupp kan försämrats ytterligare. SKR menar även att kommunerna

nu behöver förbereda sig på att fler våldsutsatta kan tänkas behöva stöd och skydd, och därför behöver planera för ett ökat tryck i sina verksamheter, särskilt efter pandemin.¹⁸

För dem som utsatts för sexuellt våld är det vanligt förekommande att uppleva psykiska symtom till följd av övergreppet, så som känslor av skam, ångest, försämrat egenvärde/självkänsla, tillitsproblematik, skuld-känslor, rädsla och oro. Nedstämdhet och depression, och suicidtankar till följd av övergrepp, är inte heller ovanligt.¹⁹ Denna redan utsatta situation i kombination med ensamhet och isolering, och en minskad eller förändrad tillgång till stöd, ser Storasyster som en risk för en ytterligare försämring av den psykiska ohälsan. Storasyster arbetar kontinuerligt med att samla in kunskap om vår målgrupps förutsättningar för att på så sätt kunna förbättra stödet för dem. Därför har vi i denna studie försökt skapa oss en bild av hur situationen för personer som utsatts för sexuellt våld påverkas av den pågående covid-19-pandemin.

Tillvägagångssätt

Enkätsvaren samlades in genom Googles Forms. Enkäten var frivillig att besvara och inga frågor var obligatoriska att svara på för att kunna gå vidare till nästföljande fråga. Respondenterna fick information om att de hade möjlighet att vid behov söka stöd hos Storasyster efter att ha besvarat enkäten. På vissa enkätfrågor var det möjligt att välja ett av de fasta svarsalternativen och på somliga kunde respondenterna välja flera av svarsalternativen som de upplevde passade deras erfarenhet. Att uppge fritextsvar var möjligt på nästan samtliga frågor.

¹³Storasyster webinarium om "Storasysterrapporten" (2020-05-26)

¹⁴Sveriges Kommuner och Regioner (2020), *Vården vid sexuellt våld*

¹⁷ibid

¹⁸Sveriges Kommuner och Regioner (2020), *Risk för ökat våld mot kvinnor och barn*

¹⁹Se exempelvis Nationellt Centrum för Kvinnofrids studie *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa* (2014), eller Storasysters tidigare studier *5211 röster om sexuellt våld* (2019) och *Storasysterrapporten 2020, Fokus: Psykisk ohälsa* (2020)

Enkäten var öppen för svar mellan datumen 2020-05-11 - 2020-05-31. Under denna tidsperiod fick vi in 190 svar. Av dessa var några dubletter, dvs vi kunde utläsa att två identiska svar följde efter varandra och hade nästan samma tidsstämpel, och exkluderades därför. Enkäten inleddes med frågan om respondenten hade erfarenhet av sexuella övergrepp.²⁰ De respondenter som svarade "Nej" på den frågan exkluderades också. 165 enkätsvar inkluderades slutligen i rapporten: 160 personer svarade "Ja", och 5 personer svarade "Kanske", på frågan om att någon gång ha utsatts för sexuellt våld.

På frågorna som berörde psykiskt mående kunde respondenterna ge svar på utsatthet och mående under de senaste fyra veckorna. Därför kan enkätsvaren tänkas spegla situationen för respondenterna under april och maj månad sett till den tidsperiod som enkäten var öppen för svar.

Frågeställningar

- Övergripande frågor om ålder, könsidentitet och sysselsättning.
- Våldsutsatthet.
- Psykiskt mående.
- Tillgången till professionellt stöd.

I enkäten ställde vi frågor om personen hade varit utsatt för sexuellt våld under de senaste fyra veckorna eller om de hade erfarenhet av att ha blivit utsatt för sexuellt våld tidigare. Respondenten fick även svara på frågor om erfarenhet av utsatthet för annan typ av våld. För att undersöka om vår målgrupps situation förändrats av pandemin ställde vi frågor om påverkan på det psykiska måendet utifrån vanliga reaktioner och symtom efter sexuella övergrepp. Vi ville även undersöka om och i så fall hur pandemin

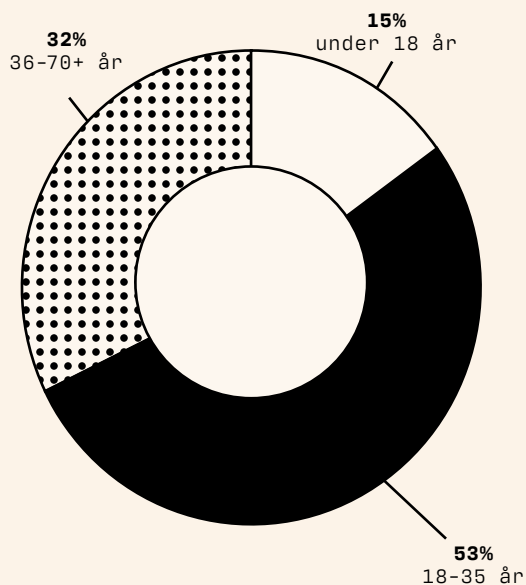
inverkat på tillgången till stöd för vår målgrupp och ställde därför frågor kring kontakten med stödinstitanser och om eventuella förändringar i sättet att få stöd och behandling.

---

²⁰Sexuellt övergrepp definierade vi i enkäten som "att tvinga någon att delta i, utföra eller bevittna sexuella handlingar mot sin vilja. Det kan handla om allt från sexuella trakasserier, att tvingas se på porrfilm, ofrivillig beröring till våldtäkt."

Resultat

Övergripande information om respondenterna

ÅLDER

Samtliga 165 respondenter

Majoriteten av svarande, 68 procent, var under 35 år. 15 procent av de som besvarade enkäten var under 18 år.

KÖNSIDENTITET OCH TRANSPERSONER

95%

av de som besvarade enkäten identifierade sig som tjej eller kvinna och 4 procent som icke-binär. 1 kille/man besvarade enkäten. 4 procent av respondenterna identifierade sig som transpersoner.

SEXUELL LÄGGNING

Majoriteten av respondenterna uppgav heterosexuell som sexuell läggning (66 procent), ungefär var femte uppgav bisexuell (21 procent) och 4 procent uppgav homosexuell. Resterande respondenter uppgav "Övrigt", "Vet ej" eller att de inte ville uppgå något svar på frågan.

SYSSELSÄTTNING

På frågan om respondenternas sysselsättning var de flesta studerande (37 procent) eller arbetade (39 procent). Drygt var tionde uppgav att de hade sjukpenning eller sjukersättning (13 procent). Resterande var arbetssökande, föräldraledig, pensionär eller hade försörjningsstöd.

Utsatthet för våld

De flesta av respondenterna uppgav att de inte utsatts för sexuellt våld under de senaste fyra veckorna (90 procent). Analys av pågående utsatthet för sexuellt våld och dess påverkan på det psykiska måendet blev i denna undersökning mycket svår att genomföra eftersom underlaget för detta utgjordes av endast 16 personer (11 respondenter svarade "Ja" på frågan och 5 svarade "Jag vet inte/kanske").

Med denna enkät har vi således haft svårt att nå de personer som befinner sig i pågående utsatthet för sexuellt våld. Det kan delvis förklaras av att det kan vara svårt att definiera att man blir utsatt för övergrepp, det kan kräva en lång process av bearbetning för att förstå sin egen utsatthet. Det kan också handla om att det är svårt att besvara en enkät om utsatthet för sexuellt våld om man lever tillsammans med sin förövare. Isoleringen gör att den våldsutsatta tvingas tillbringa mer tid tillsammans med förövaren, och förövaren kontrollerar inte sällan den utsattas mobil-

användning och digitala aktiviteter.

Vi ställde även frågan om respondenterna hade utsatts för någon annan typ av våld under de senaste fyra veckorna. På denna fråga kunde de välja en eller flera olika typer av våldsformer - psykiskt våld, fysiskt våld, ekonomiskt eller materiellt våld, rasistiskt motiverat våld samt homofobiskt och/eller transforbiskt motiverat våld. Var femte respondent uppgav att de utsatts för någon annan typ av våld under de senaste fyra veckorna. Vanligast var att ha varit utsatt för psykiskt våld, i form av verbala kränkningar, hot, isolering, utpressning och kontroll - detta uppgav 19 procent av samtliga respondenterna.

Psykiskt mående

” Jag blir idag inte utsatt för någon typ av övergrepp men tycker att gamla känslor och tankar kring mitt övergrepp ”bubblar upp” mer och oftare än tidigare. Känns som att det finns mycket mer tid att tänka på saker som hänt eftersom jag är isolerad på ett sätt som jag inte tidigare varit.

- Respondent

Respondenterna fick svara på frågor om hur de upplevde sitt mående de senaste fyra veckorna i sammanhanget av covid-19-pandemin. Här fick respondenterna utifrån beskrivna känslor, reaktioner och beteenden (som är vanliga efter att en person har utsatts för sexuellt våld) besvara hur deras mående sett ut. Respondenterna kunde klicka i flera olika typer av reaktioner, känslor eller beteenden, och om de upplevde att dessa blivit mer än innan, mindre än innan, oförändrat eller om de aldrig hade haft denna reaktion, känsla eller beteende relaterat till övergreppet/övergreppen.

Vi kunde utifrån respondenternas svar se en ökning

av flera olika symtom och reaktioner som tyder på ökad psykisk ohälsa i samband med covid-19-pandemin.

Symtom och reaktioner

Ökad stress	56%
Ökad ångest	55%
Ökad oro	54%
Förvärrade fysiska reaktioner*	50%
Ökad nedstämdhet/depression	48%
Förvärrade sömnproblem	46%
Försämrat egenvärde/självkänsla	44%
Ökad ilska	42%
Förvärrade minnessvårigheter/koncentrationsproblem	42%
Ökad rädsla	40%
Ökade flashbacks**	39%
Ökad tillitsproblematik	39%

* såsom hjärtklappning, spändhet i kroppen, värk i kroppen, illamående, frysningar, bröstsmärtor, svårighet att äta
 ** återupplevande av övergreppet eller plötsliga minnesbilder

”

Mitt väende har försämrats
då jag pga misstänkt Covid-19
missat min traumabehandling.

”

- respondent

Tillgång till professionellt stöd

För att undersöka vår målgrupps behov av och tillgång till stöd under covid-19-utbrottet ställde vi frågan om respondenterna under de senaste fyra veckorna sökt professionellt stöd med anledning att ha blivit utsatt för sexuella övergrepp.

32 procent uppgav att de inte sökt professionellt stöd eftersom de sedan tidigare hade stöd med anledning av att ha blivit utsatt för sexuella övergrepp. De fick vidare beskriva vilken typ av stöd de hade sedan tidigare och här kunde de uppge flera olika typer av behandlingskontakter. Nästan hälften hade haft samtals- eller läkarkontakt inom psykiatri och/eller kontakt med privat psykolog/psykoterapeut (45 procent respektive 47 procent). Stöd via tjej-, kvinno-, ungdoms- eller transjour, samtalskontakt på vårdcentral eller stöd via socialtjänsten var andra vanliga stödkontakter för respondenterna (15-17 procent av respondenterna uppgav dessa typer av stödkontakter).

De respondenter som hade stöd sedan tidigare fick frågan om stödet hade kunnat fortsätta i samma form och utsträckning under de senaste fyra veckorna. Över hälften av de som hade professionellt stöd sedan tidigare uppgav att detta stöd inte hade kunnat fortsätta på samma sätt som innan (52 procent).

Dessa respondenter fick frågan om på vilket sätt stödet inte har kunnat fortsätta. Vanliga förändringar i kontakten var att många av besöken har avbokats pga misstänkta covid-19-symptom hos klient eller behandlare, och att antal kontakttillfällen blivit färre under denna period. Många uppgav också att samtalen har flyttats till kontakt via telefon eller samtal per video.

” Det är mer sporadiskt... min ptsd-behandling är inte alls lika ofta eller regelbundet som vanligt, vilket försvårar hela processen.

- Respondent

53 procent uppgav att de inte hade sökt stöd och dessa fick därefter genom fritextsvar beskriva vad anledningen var till att de inte sökt stöd. Ett flertal uppgav att de blivit utsatta tidigare i livet, som barn, och att de då inte fick hjälp. Vissa uppgav att de inte hade behov av stöd efter övergreppet och andra att de inte har känt sig redo eller inte vågat söka stöd. Flertalet uppger att de sökt men inte fått stöd, att det är väntetid för att få stöd eller att de inte visste vart de skulle vända sig. Ett antal respondenter uppgav skam- eller skuld känslor som anledning till att inte söka stöd.

Tio procent av respondenterna uppgav att de har sökt stöd under de senaste fyra veckorna med anledning av utsatthet för sexuella övergrepp. För dessa var det vanligast att ha sökt samtal- eller läkarkontakt inom psykiatri, följt av stöd via tjej-, kvinno-, ungdoms- eller transjour, eller privat psykolog/psykoterapeut.

”

Vi kan inte ses fysiskt utan
terapi skörs över telefon. Bättre
än inget men tyvärr innebär det
försämringar i mitt mående.

”

- respondent

Covid-19-pandemins påverkan på Storasystems stödverksamhet

Under pandemin har Storasystems online-stöd kunnat fortsätta precis som vanligt och vi har under denna period även förbättrat tillgängligheten till stöd för utsatta genom att utöka öppettiderna i vår chatt till sju dagar. Amanda Fischer, socionom och ansvarig för Storasystems professionella stödverksamhet och samtalsmottagning, berättar att Storasyster sedan covid-19-utbrottet i mars varit måna om att hålla samtalsmottagningen öppen, även om det inneburit vissa praktiska förändringar. Den största förändringen är att Storasyster, med anledning av Folkhälsomyndighetens riktlinjer om social distansering, i första hand erbjuder samtal över video istället för på den fysiska mottagningen.

” Min upplevelse är att videosamtal har kunnat vara ett bra alternativ utifrån rådande omständigheter och att det inte behöver påverka hur vi ger stöd - även om det förstås är en skillnad mot att kunna träffas på riktigt.

Precis som resultaten av enkäten visar märker Storasyster att många som vi träffar upplever ökad psykisk ohälsa till följd av pandemin. Framför allt märks ökad stress, ångest och nedstämdhet kopplat till ökad isolering och känsla av ensamhet till följd av det, berättar Amanda. Isoleringen gör att det kan vara svårare att upprätthålla meningsfulla rutiner eller sociala kontakter, vilket inte sällan får negativa konsekvenser för den psykiska hälsan. Många stöd-sökande uttrycker också en oro inför framtiden och inför att befinna sig i ständig ovisshet. Med det kan det också finnas en upplevelse av att den bearbetningsprocessen varit uppe i sätts på paus vilket gör det svårare att lita på att det går att må bättre igen.

” En av de mest akuta riskerna vad gäller långsiktiga konsekvenser handlar om den rapportering vi ser om ökad våldsutsatthet till följd av pandemin. Det gäller både larm om ökat våld i nära relation, där det sexuella våldet ofta är en del - men också att det sexuella våldet på nätet har ökat. Därför har samhället ett ansvar att tillgodose behovet av stöd och hjälp, både utifrån det ökade våldet men också den ökade psykiska ohälsan som pandemin tycks innebära.

För att komma i kontakt med Storasystems samtalsmottagning - besök vår hemsida www.foreningenstorasyster.se för mer information.

Amanda Fischer

Ansvarig Storasystems professionella stödverksamhet

Slutsatser

De flesta som besvarade enkäten om utsattas situation under pandemin var tjejer och kvinnor under 35 år. Majoriteten identifierade sig inte som transpersoner. De flesta uppgav heterosexualitet eller bisexualitet som sexuell läggning. Majoriteten hade arbete eller studier som sysselsättning.

Enkätstudien har inte kunnat fånga upp pågående utsatthet för sexuellt våld men samtliga respondenter hade erfarenhet av sexuella övergrepp sedan tidigare. En femtedel av respondenterna uppgav även att de utsatts för någon annan typ av våld under de senaste fyra veckorna - vanligast var att ha varit utsatt för psykiskt våld. Vad vi däremot har kunnat samla in kunskap om är covid-19-pandemins påverkan på det psykiska måendet hos utsatta för sexuellt våld. Runt 50 procent av respondenterna uppgav att symtom som stress, ångest, oro, fysiska reaktioner, nedstämdhet/depression och sömnproblem hade ökat eller förvärrats under de senaste fyra veckorna. Detta ser Storasyster som mycket allvarligt och bör betraktas som en indikation på en försämring av hälsan hos vår målgrupp under denna kris.

I studien ville vi också samla in information om utsattas tillgång till stöd under pandemin. Även om var tredje respondent hade stöd sedan tidigare beskrev de att covid-19-pandemin hade påverkat tillgången till det etablerade stödet. Förändringarna kunde handla om avbokade besök pga misstänkta covid-19 symptom eller att stödet gått över till video- eller telefonsamtal. Drygt hälften av respondenterna hade inte sökt stöd under de senaste fyra veckorna och denna grupp anser Storasyster kan ha behov av att fångas upp om stödbehovet kvarstår när pandemin avtar.

Förslag på åtgärder

FN:s Jämställdhetsenhet UN Women har undersökt covid-19-pandemins påverkan på kvinnor och flickor som utsätts för våld utifrån arbetet som bedrivs av kvinnorättsorganisationer (WROs), och andra organisationer som arbetar i det civila samhället (CSOs). UN Women förklarar att:

” Feedback from civil society shows that the focus of many CSOs/WROs is simply survival, both institutionally and of the women and girls they serve, and that the curtailment of civic space adds additional risks. In the face of these challenges the global response needs to be immediate, appropriate, effective and ethical, to ensure the call for CSOs/WROs to maintain their role on the front line does not jeopardize the very foundation that sustains the women’s movement – women’s organizations and women’s rights defenders themselves.²¹

Storasyster vill, liksom UN Women, framhålla vikten av snabba responser på våldet och dess effekter, och lyfta fram kvinnorättsorganisationernas nyckelroll i detta arbete. Vi anser vidare att det är centralt att inkludera ett könsmaktsperspektiv i de åtgärder som vidtas under covid-19-pandemin och i dess efterverkningar. De som utsätts för sexuellt våld, oftast flickor och kvinnor, upplever inte sällan psykisk ohälsa till följd av övergreppen. Utifrån Storasysters verksamhetsområde, att arbeta för ett jämställt samhälle fritt från sexuellt våld och att stötta personer som utsätts, vill vi betona den särskilt svåra situation som utsatta befinner sig i under pandemin samt vill vi framhålla de effekter för vår målgrupp som kan tänkas komma post-corona.

Utsattheten för våld förvärras under samhällskriser och tillgången till stöd har för många begränsats under denna period. Storasyster förmodar att efterfrågan på stöd kommer att öka efter pandemin och vi ser därför att samhället nu måste ha beredskap för att ta hand om utsatta och deras behov av vård och stöd. Därför har Storasyster följande förslag på åtgärder:

1. UTRED HUR UTSATTAS RÄTT TILL STÖD OCH VÅRD HAR KUNNAT TILLGODOSES UNDER COVID-19-KRISEN

Storasyster efterfrågar att regeringen utreder hur stöd och vård har kunnat tillgodoses under covid-19-krisen för personer som utsätts för sexuellt våld. Vi ser behovet av en beredskapsplan inför framtida liknande samhällskriser gällande hur stödarbetet för personer som utsätts för sexuellt våld kan tillgodoses under och efter en pandemi.

2. FÖRSTÄRK OCH SAMORDNA DE INSATSER SOM RIKTAS TILL PERSONER SOM UTSATTS FÖR SEXUELLT VÅLD UNDER CORONA-KRISEN

Insatserna för att stötta utsatta bör fokusera på att möta den psykiska och fysiska ohälsa som kan ha förvärrats genom ökat våld, och genom isolering och bristande tillgång till stöd under krisen.

En grupp som särskilt behöver lyftas fram är kvinnor och andra personer som befinner sig i prostitution, och som under pandemin befinner sig i en extra utsatt situation.

---

²¹UN Women (2020), *Impact of Covid-19 on Violence against Women and Girls through the lens of Civil Society and Women's Rights Organizations*, s. 4

Ett tydligt samarbete behövs mellan vården, socialtjänsten och det civila samhället för att kunna lotsa den utsatta vidare till adekvat stöd, bl.a till akut vård, skyddat boende vid behov och stöd till den utsatta att bearbeta sina erfarenheter av våld.

3. STÄRK TILLGÄNGLIGHETEN TILL VÅRD OCH STÖD I ICKE-AKUTA SKEENDEN

Vårdens tillgänglighet varierar beroende på var i landet den utsatta bor vilket framkom i SKR:s kartläggning. Storasyster har också uppmärksammat detta vid framtagandet av söktjänsten stödefterövertagning.se som samlar olika verksamheter som kan vara till stöd efter ett sexuellt övergrepp. Inom vissa län finns det få stödverksamheter att vända sig till utöver primärvården och akutsjukvården - verksamheter som har varierande kunskap om sexuellt våld och bemötande av utsatta.

Resurssätt de verksamheter som möter utsatta, särskilt i krisens efterverkningar. Kvinno- och tjejjourer kommer årligen i kontakt med tusentals utsatta och det är därför av stor vikt att dessa verksamheter har en stabil finansiering för att kunna möta utsattas ökade stödbehov.

4. FOLKBILDA OM SEXUELLT VÅLD

Informationsinsatser om sexuellt våld och vilket stöd som finns att få ser Storasysters som centralt för att utsatta ska våga söka stöd. Ett opinionsbildande arbete kring frågan kan också bidra till minskat stigma, rädsla och känslor av skam eller skuld hos utsatta.

Expertkunskapen hos Storasyster, och i jourrörelsen i stort, spelar en viktig roll i detta arbete. Samhället bör ta tillvara på den kompetensen och erfarenheten.

5. VIKTEN AV ATT UPPTÄCKA OCH FRÅGA OM UTSATTHET FÖR SEXUELLT VÅLD

Utsatta har rätt till ett gott bemötande oavsett var personen söker stöd och hjälp. Det finns tydliga tecken på att tillgängligheten till stöd har begränsats under krisen vilket riskerar att förvärpa den redan existerande psykiska ohälsan som finns hos många utsatta.

Oavsett om samhället befinner sig i en kris eller ej behöver kompetensen om sexuellt våld och dess följder stärkas bland yrkesverksamma som möter utsatta. Detta gäller personal inom vården och andra stödgivare, socialtjänst, polis och rättsväsende.

6. SKOLANS ANSVAR FÖR UTSATTA BARN

För många unga har hemmet varit en plats för studier under våren, och för en del unga har den även varit en plats för ökad våldsutsatthet. Lärare, fritidspedagoger och elevhälsoteam bör därför särskilt uppmärksamma barn och ungdomars mående när skolorna öppnar efter sommarlovet, och också agera i de fall där barn och ungdomar inte återvänder tillbaka till skolan efter sommarlovet.

Skolan har ett ansvar att barn inte ska fara illa i samband med skolarbete. Skolan behöver därför vara extra lyhörda kring barns mående och ta ansvar för att erbjuda stöd till barn och unga som utsatts för våld.

7. ARBETSGIVARENS ANSVAR

Arbetsgivare behöver ha en förståelse för och kunskap om att någon av deras medarbetare kan vara utsatta/ha utsatts, både innan och under covid-19. Därför behöver arbetsgivare ha en öppenhet för att kunna erbjuda stöd genom att hänvisa den utsatta till adekvat vård eller behandling.

Storasyster ser behovet av att utreda och tydliggöra arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön rörande anställda som arbetar hemifrån och som blir utsatta för våld och övergrepp i hemmet.

8. DIGITALA ÖVERGREPP

Det behöver säkerställas att polisen har tillräckliga och adekvata resurser för att upptäcka och utreda sexualbrott som begås digitalt. Storasyster välkomnar därför polisens nya satsning mot sexualbrott, brott i parrelationer och vålds- och sexualbrott mot barn som bland annat handlar om att utveckla utredningsmetodik, forensiska åtgärder och förhörstekniker.

Storasyster efterfrågar ökade utbildningsinsatser till barn och unga med fokus på utsatthet på nätet samt utbildning av yrkesverksamma kring utsatthet på nätet och de skadeverkningar digitala övergrepp leder till.

Referenslista

- Aftonbladet [2020-04-06], *Våldet mot kvinnor ska stoppas med kodord*, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/Vb84vJ/valdet-mot-kvinnor-ska-stoppas--med-kodord>
- Aftonbladet [2020-04-21], *Coronatryck mot tjej- och kvinnojourer*, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/b5vpdg/coronatryck-mot-tjej-och-kvinnojourer>
- Bris [2020-04-02], *Lägesbild från Bris under coronakrisen*, <https://www.bris.se/om-bris/press-och-opinion/pressmeddelanden/lagesbild-fran-bris-under-coronakrisen/>
- European Institute for Gender Equality [2020], *Covid-19 and gender equality*, <https://eige.europa.eu/covid-19-and-gender-equality/gender-based-violence>
- European Women's Lobby [2020], *4 reasons why the new Gender Equality Strategy [2020-2025] is key in responses to the COVID-19 crisis and its aftermath*, https://www.womenlobby.org/4-reasons-why-the-new-Gender-Equality-Strategy-2020-2025-is-key-in-responses-to?lang=en&var_mode=calcul
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid [2014], *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/418/NCK-rapport_prevalens_Vald_och_halsa_www.pdf
- Storasyster [2017], *Sexualitet efter sexuella övergrepp. Den dolda problematiken*, <http://media1.xn--ltossprataomsex-hlb.nu/2019/01/Rapport-F%C3%B6reningen-Storasyster.-Sexualitet-efter-sexuella-%C3%B6vergrepp-Den-dolda-problematiken..pdf>
- Storasyster [2019], *5211 röster om sexuellt våld*, http://www.foreningenstorasyster.se/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/storasyster_rapport_5211roster.pdf
- Storasyster [2020], *Storasysterrapporten 2020, Fokus: Psykisk ohälsa*, <http://www.foreningenstorasyster.se/wordpress/wp-content/uploads/2020/05/Storasysterrapporten-2020-.pdf>
- Storasyster, *webbseminarium om "Storasysterrapporten" [2020-05-26]*, <https://www.facebook.com/foreningenstorasyster/videos/246273739971580/>
- Sveriges Kommuner och Regioner [2020], *Risk för ökat våld mot kvinnor och barn*, <https://skr.se/covid19ochdetnyacoronaviruset/socialtjanstaldreomsorgfunktionsnedsattning/riskforokatvaldmot-kvinnorochbarn.32700.html>
- Sveriges Kommuner och Regioner [2020], *Vården vid sexuellt våld*, <https://skr.se/tjanster/mer-franskr/rapporterochskrifter/publikationer/vardenvidsexuelltvald.33436.html>
- Sveriges Radio [2020-06-11], *Elever vill ha skolorna öppna under pandemin*, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7493783>
- Svt [2020-05-09] *Polisen: Fler sexannonser under coronapandemin*, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fler-soker-hjalp-hos-talita>
- Svt [2020-05-11], *Ny studie: Sexuella övergrepp mot barn ökar kraftigt i coronapandemins spår*, <https://www.svt.se/nyheter/sexuella-overgrepp-mot-barn-okar-kraftigt>
- Svt [2020-05-27], *Minskat antal sexköpare under coronakrisen: "Färre tjänsteresor och mässor"*, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/farre-sexkopare-under-coronakrisen-mindre-tjansteresor-och-massor>
- UNDP [2020], *Gender Based Violence and Covid 19*, <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/gender-based-violence-and-covid-19.html>
- UN Women [2020], *Explainer. How Covid-19 impacts women and girls*, <https://interactive.unwomen.org/multimedia/explainer/covid19/en/index.html>
- UN Women [2020], *Impact of Covid-19 on Violence against Women and Girls through the lens of Civil Society and Women's Rights Organizations*, s. 4, https://www2.unwomen.org/-/media/fieldoffice%20untf/publications/2020/external%20brief/impact%20of%20covid-19_v08_single%20page-compressed.pdf?la=en&vs=2705
- World Health Organization [2020], *COVID-19 and violence against women. What the health sector/system can do*, <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/vaw-covid-19/en/>

Storasyster